

Braecke, M.—L'aucubine dans des espèces de *Rhinanthus* et de *Melampyrum*. (Buxelles 1924).

Charoux.—Sur la présence de l'aucubine dans les graines de *Veronica Hederaefolia* L. (Bull. Soc. Chin. Biol., Paris, vol. IV, n° 9, 1922, p. 568 - 571).

Hérissey et Lebas, C.—Présence de l'aucubine dans plusieurs espèces du genre *Carrya*. (Journ. de Pharm. et de Chim., 7, II, 490, 1910).

Lebas C.—Sur la présence d'aucubine dans diverses variétés d'*Aucuba japonica* L. (Journ. de Pharm. et de Chim., XXX, 390, 1909).

Aelianus.—Historia animalium, ed. Rud. Hercher I, 58.

Leclerk, L.—Notices et extraits des manuscrits de la bibliothèque nationale et autres bibliothèques. Traite des simples par Ibn El Beithar, 1881, II, S. 312.

Rosenthaler.—Phytochemische Untersuchung der Fischfangpflanze *Verbascum sinuatum*. Diss. Strassburg, 1901.

Andreae Caesalpini Aretini de plantis libri XVI. Florentiane 1583, VIII, 46, S. 347.

Robert Walpole.—Memoirs relating to European and Asiatic Turkey. II, Ausgabe. London 1818, S. 276.

Kobert R.—Neue Beiträge zur Kenntnis der Saponinsubstanzen. Stuttgart 1916.

Γαληνοῦ περὶ τῆς τῶν ἀπλῶν Φαρμ. Κρασ. καὶ Δυνάμεως. Βιβλίον Θ'. Σελὶς 150. Edit. C. Kühn, Lipsiae 1826.

Πεδανίου Διοσκορίδου ἅπαντα. Περὶ ὕλης ἱατρικῆς. Βιβλίον Δ'. Σελὶς 590-596, Vol. XXV. Edit. C. Kühn, Lipsiae 1829.

Geoponica sive Cassiani Bassi scolastici de re rustica eclogae. Recensuit H. Beckh. Lipsiae.

ΙΣΤΟΡΙΑ.—Τοπωνύμια τῆς νήσου Τήνου, ὑπὸ τοῦ κ. Σίμου Μενάρδου.*

Παραθερίσας ἐφέτος εἰς τὴν Τήνον, ἐξ ἧς κατάγομαι πατρώθεν, ἤρχισα νὰ μελετῶ, πλὴν τῆς διαλέκτου, καὶ τὰ γεωγραφικὰ ὀνόματα τῆς νήσου, σήμερον δὲ λαμβάνω τὴν τιμὴν νὰ ὑποβάλω τινὰ τῶν πορισμάτων μου εἰς τὴν Ἀκαδημίαν.

Τὴν τοπογραφίαν καὶ τὴν ἱστορίαν τῆς Τήνου ἐμελέτησαν κατὰ τὸν παρελθόντα αἰῶνα φιλότιμοι Τήνιοι, οὓς συχνὰ θ' ἀναφέρω ἥτοι:

α' Ὁ ἱατροφιλόσοφος Μάρκος Φίλιππος Ζαλλώνης¹ γνωστότερος ἐκ τοῦ περὶ Φαναριωτῶν συγγράμματός του².

* Ἀνεκρινώθη κατὰ τὴν συνεδρίαν τῆς 24 Νοεμβρίου 1927.

¹ Voyage à Tine l'une des îles, de l'Archipel de la Grèce suivi d'un Traité de l'Asthme Par Marcaky Zallony. . . Medecin de S. A. le Prince Alexandre Suzzo. . . avec la carte générale de l'île de Tine, à Paris 1809.

² Σύγγραμμα περὶ τῶν ἀπὸ τὴν Κωνσταντινούπολιν πρὶγκίπων τῆς Βλαχομολδαβίας τῶν Φαναριωτῶν. . . παρὰ τοῦ Μάρκου Φιλίππου Ζαλλώνη. . . ἀφιερωθὲν εἰς τὸν βασιλέα τῶν Γάλλων καὶ μεταφρασθὲν παρὰ Ν. Ἡδανεφᾶς προσετέθη δὲ καὶ ἡ εἰκὼν τοῦ συγγραφέως. Ἐν Παρίσις, 1831.

[Ὡραία λιθογραφία, φέρουσα τὰ ἐξῆς «Ζαλλώνης (Μάρκος Φίλιππος) ἱατροφιλόσοφος, ἐγεννήθη εἰς τὴν νήσον Τήνον τῇ 29 Μαρτίου 1782»].

β' 'Ο Δρόσος Ν. Δρόσος¹ δημοσιεύσας αξιόλογα έγγραφα (ὧν ἀγνοεῖται ἡ τύχη) τῷ 1870.

γ' 'Ο «διδάσκαλος» Δημ. Μ. Μαυρομαρᾶς, μεταφράσας «μετά τινων παρατηρήσεων» τὸ ἀνωτέρω ἔργον τοῦ «Σαλώνη»² τῷ 1888.

δ' 'Ο ἱατρὸς Ἐπαμεινώνδας Γεωργαντόπουλος, υἱὸς τοῦ κατὰ τὸ 1821 μαρτυρήσαντος καὶ ἀπαγχονισθέντος ἐν Κωνσταντινουπόλει Φραγκίσκου Γεωργαντοπούλου³.

Ἀξιόλογον δὲ βοήθημα εἶναι ὁ χάρτης τῆς νήσου, ὁ ὁποῖος «συνταχθεὶς ὑπὸ τῶν ἀρχιτεκτόνων Ἰ. Μοσχωνᾶ, ἀδελφῶν Γ. καὶ Μ. Εὐγενίου, Ν. Κλαυῆ καὶ Κ. Μαρκονίζου κατὰ τὸ ἔτος 1892 συνεπληρώθη καὶ ἐξετυπώθη ἐκ νέου τῷ 1926».

Ὁ μελετῶν τὸν χάρτην τοῦτον ἀναγινώσκει τοποθεσίας, ὡς τὰς ἐπομένους: Ἀβδο, Ἀμούρο, Διαπόρτ, Κουσουλαιῖν, Σπρίν, Σταφλαιτέτ καὶ ἄλλα ὀνόματα, φαινόμενα ὡς ξενόγλωσσα.

Ἄλλ' ὅταν μελετήσωμεν καὶ τὴν προφορὰν τῶν νησιωτῶν, βλέπομεν ἀμέσως ὅτι παρασιωποῦν καθὼς οἱ βόρειοι Ἕλληνες, τοὺς ἀτόνους φθόγγους *ι* καὶ *ου*, λέγοντες π.χ. *ψ'λό*, *χαμ'λό*, *θ'μάρ*, *σ'μάδ*, *π'νῶ*, *δ'ψῶ*, *χ'πῶ* (= *κτυπῶ*) τὸ *π'γάδ*, τὸ *τ'γάν*, οἱ *τόπ* οἱ *ἀθρῶπ* καὶ *π'λλί*, *π'λάρ*, *β'νό*, *κ' κκί* (*κουκκί*) *κ'λούρ*, (*κουλούρι*), *κ'ροῦπ* (= *κουρούπι*, *πιθάρι*) *κ'λουν* (ἀντὶ *κουλούκι* *κυνάριον*) *γράφ'ν*, *παίζ'ν*, *π'λῶ*, *κ'τ'λᾶ* τὸ *βούδ*, *ιτόπα* (= τοῦ τὸ εἶπα), καὶ προφέρουν τὸ μὲν ἄτονον *ε* ὡς *ι*, *ἱκεῖ*, *ἱφτά*, *ἱκατό*, *γράφιτι*, *παίζιτι* (ἐκτὸς ὅταν ἀκολουθῇ *ρ*), τὸ δὲ ἄτονον *ο* ὡς *ου*, *ποῦλύ*, *εἵκουσ'*, *κουδό*, *πουτάμ'* καὶ μόνον ἐπὶ τῶν καταλήξεων οὗ τόπος, τοῦ μέρους ἀκούεται, τοὐλάχιστον ἐντὸς τῆς πόλεως, καθαρώτερον *ο*. (Ὅθεν χάριν εὐκολίας τοῦ ἀναγνώστου γράφομεν οὕτω καὶ τὰ ὀνόματα τῶν κωμῶν).

Κατόπιν λοιπὸν εὐκόλως ἐννοοῦμεν ὅτι ἡ Ἀβδο εἶναι Ἀβυδο(ς), τ' Ἀμούρο εἶναι τοῦ Ἀμούρη, ὅτι τὰ *Κιλλιά* δὲν εἶναι *κοιλία* (βλ. Δρόσου σ. 48) ἀλλὰ *Κελλιά*, ὡς ὑπάρχει χωρίον καὶ ἐν Κύπρῳ (βλ. Μενάρδου Τοπωνυμικὸν ἐν Ἀθηνᾶς τομ. ΙΗ' (1907) σ. 379) *Σπρίν* εἶναι *ισοὶ πρίνοι*, δηλ. εἰς τοὺς πρίνους καὶ *Σταφ'λαρέτ* εἶναι *στά Φιλαρέτου*, τοποθεσία βυζαντιανή.

Σφίζει δὲ πράγματι ἡ Τήνος τοπωνύμια παλαιά, προσοχῆς ἄξια, ἐξ ὧν καταλέγω τὰ ἐξῆς: μετὰ τὸ εἰρημένον Ἀβ(υ)δος, καλεῖται Ἀγκάλ(η) ὄρμος ἔξω (Ν.) τῆς πόλεως Τήνου, Ἀμόνια (ἦτοι Ἀκμονες) λέγεται κορυφή, Διασφά ἦτοι Διασφά(γ)ι,

¹ Ἱστορία τῆς νήσου Τήνου ἀπὸ τῆς πέμπτης σταυροφορίας μέχρι τῆς ἐνετικῆς κυριαρχίας καὶ ἐκεῖθεν μέχρι τοῦ 1821 ὑπὸ Δρόσου Ν. Δρόσου. Ἐν Ἀθήναις 1870.

² Ἱστορία τῆς νήσου Τήνου μεταφρασθεῖσα ἐκ τοῦ Γαλλικοῦ μετὰ τινων παρατηρήσεων ὑπὸ τοῦ διδασκάλου Δημ. Μ. Μαυρομαρᾶ, προσεκδοθεῖσα δὲ ἐν Παρισίοις ὑπὸ τοῦ ἱατροῦ Μ. Σαλώνη τῷ 1809, ἐκδίδεται νῦν Ἑλληνιστί. Ἐν Ἀθήναις 1888.

³ Τηνιακά ἦτοι ἀρχαία καὶ νεωτέρα γεωγραφία καὶ ἱστορία τῆς νήσου Τήνου ὑπὸ Ἐπαμ. Γεωργαντοπούλου ἱατροῦ ἐκδίδεται δαπάνῃ Ἰωάννου Γκ.ών. Ἐν Ἀθήναις 1889.

ὄρμος ΒΑ., *Δραπανά* κορυφή ΒΑ, *Κέχρος* καὶ *Κρόκος* καλοῦνται δύο κῶμαι, *Κουλυμπήθρα*, ὄρμος πρὸς Β, *Πάνουρμος* ὄρμος Β., *Πέταλα*, κορυφή, *Πέτασος* ὄρος Ἀ., *Πλανήτης* (νησοῦλλα) *Σέλ(ι)να*, *Χάλαρα* (ἄκρα Β, ὡς ἐν Ἀμοργῷ) *Ψαλίδες* (βουνὸν Β. τῶν *Σελίνων*) κλ.

Ἐκ τούτων ἀξιόλογα ἰδίως εἶναι τὰ Ἑλληνικὰ ὀνόματα τῶν ἀκτῶν, καθόσον πολλὰ ἄκρα καὶ ὄρμοι τῆς Πελοποννήσου καὶ τῶν μεγάλων νήσων, τῆς Κύπρου καὶ τῆς Κρήτης, φέρουν ὀνόματα ξενικὰ (π. χ. *Κα(θ)οαρανούτης*, *Κα(θ)ογάτις*, *Μουλλιά*, *Πέγια*, *Σκάλα*, *Φουντάνα Μωρῶζα* τῆς Κύπρου, *Σπιναλόγγα*, *Μεραμπέλου* τῆς Κρήτης, μαρτυροῦντα τὴν ἐκεῖ γνωστὴν ἐπικράτησιν τοῦ ἐνετικοῦ ναυτικοῦ, ἐνῷ ὅπου σφύζονται Ἑλληνικὰ ὀνόματα τῶν ἀκρωτηρίων καὶ τῶν λιμένων εἶναι μάρτυρες ὅτι τὴν ἀκτοπλοσίαν τοῦλάχιστον ἐξήσκουν ἐκεῖ Ἕλληνες ναυτικοί.

Ἄλλ' ἐνίστε ἡ Τηνιακὴ προφορὰ δυσκολεύει πολὺ τὴν ἐτυμολογίαν· π. χ. τὸ χρυσὸ προφέρεται ξὸ ἤτοι χ(ρ)υτὸ καὶ τοιοῦτοτρόπως ὁ *Μαυρομαρᾶς* (σ. 25) εἰκάζει ὅτι τὸ *Ξώμπουργο* ἢ παλαιὰ πρωτεύουσα τῆς Τήνου εἶναι «Χρυσόμπουργο», ἐνῷ προφανῶς εἶναι (Ἑ)ξώμπουργο. Τάνάπαλιν τὸ γραφόμενον ἐπὶ τοῦ χάρτου *Κουσουλαῖν*, προφερόμενον *Ξουλαῖν* εἶναι πιθανώτατα χρυσὸ λα(γ)ήν(ι). Ὁ δὲ Γεωργαντόπουλος (σ. 204 σημ. 56) μαρτυρεῖ ὅτι «ἡ Ξινάρα [ἢ προφερομένη τῶρα *Ξινάρα*], ἐπὶ Ἑνετοκρατίας μέχρι δέ τινος καιροῦ καὶ ἐπὶ Τουρκοκρατίας ὠνομάζετο *Κουτζουνάρα*».

Ἐπιφυλασσόμενος νὰ συμπληρώσω τὸ ἀξιόλογον τοῦτο θέμα τῶν τοπωνυμίων τῆς νήσου, θὰ διαλάβω σήμερον μόνον περὶ ἐκείνων τῶν ὀνομάτων τῶν κωμῶν καὶ τῶν συνοικιῶν αὐτῆς, ὅσα λήγουν εἰς τὴν κατάληξιν - ἄδος· (π. χ. ὁ Ἀζάδος) διότι ταῦτα ἀποτελοῦντα τὸ ἥμισυ τῶν κωμῶν τῆς νήσου, παρέχουν, καθὼς θὰ ἴδωμεν, καὶ διαφέρον ἱστορικόν.

Τοιαῦτα ὀνόματα εἶναι τὰ ἐξῆς: ὁ Ἀζάδος, (ἄλλοτε *Ναζάδος*), ὁ Ἀπιργάδος, ὁ Ἀρνάδος, ὁ Βλασάδος, ὁ Καλ(ου)μινάδος (ἐν ᾗ δύο σπίτια) ὁ Καρχάδος, ὁ Κουμινάδος (τρία σπίτια), Κτικάδος, ὁ Λιθκάδος, ὁ Μαμμάδος (ἐρημον) ὁ Μουδινάδος, ὁ Μπιναρδάδος, ὁ Μπερδιμιάδος ἢ - ἄρος, ὁ Δαραβάδος, ὁ Σγαλάδος (ἐρημον), ὁ Σκαλάδος, ὁ Σιβιράδος, ὁ Τζάδος, ὁ Φαλαττάδος, ὁ Φιλιππάδος (σήμερον ἐρημος) ὁ Χαντζιράδος.

Λήγοντα εἰς - ἄδος ὀνόματα κωμῶν εὐρίσκονται καὶ εἰς ἄλλας νήσους, ἀρσενικὰ καὶ οὐδέτερα. Π. χ. ἐν Θήρᾳ ὁ *Καρτεράδος*, ἐν Ἰκαρίᾳ ὁ *Κουινάδος*, ἐν Κεφαλληνίᾳ ὁ *Καραβάδος*, ἐν Κρήτῃ ὁ *Βελονάδος* (βλ. Γ. Χατζιδάκι, *Γλωσσολογικῶν Μελετῶν* Α' σ. 197), ἐν Λέσβῳ ὁ *Κολουμιδάδος*, ὁ *Μανδαμάδος*, τὸ *Παπάδος*, τὸ *Πλακάδος* (βλ. Σ. Τάξη, *Συνοπτικὴ ἱστορία καὶ τοπογραφία τῆς Λέσβου*, ἔκδοσις 6', ἐν Καῖρῳ 1909 σ. 125, 102), ἐν Νάξῳ ὁ *Λιαράδος*, ὁ *Γληνάδος*, καὶ ὁ *Γαλανάδος*, δύο γειτονικὰ χωρία λεγόμενα καὶ μονολεκτικῶς *Γαλανογληνάδος* (Π. Ζερλέντη, *Ναξίῳν Ἑθνικά*, ἐν Ἀθηνᾶς 28 (1916) σ. 299), ἐν Χίῳ ὁ *Βροντάδος*, ὁ *Φτενάδος* κτλ.

Ἡ ἐξ ἄλλων τόπων παραβολὴ ὁμοίων ὀνομάτων πείθει τελείως ὅτι τὰ χωρία ταῦτα εἶναι κυριώνυμα, δηλαδή περιέχουν τὰ ὀνόματα τῶν οἰκογενειῶν, ὅσαι πρῶται ἐγκατεστάθησαν ἐκεῖ, καὶ τοιοῦτοτρόπως τὰ κτισθέντα ὑπ' αὐτῶν οἰκήματα ἐλέγοντο κατὰ γενικὴν π.χ. τῶν *Φιλιππάδων*. Σχέσιν πρὸς τὰς οἰκογενεῖας εἶκασε πρῶτος ὁ Γεωργαντόπουλος, πλανώμενος μόνον κατὰ τοῦτο, ὅτι «τὰ ὀνόματα τῶν χωρίων πιθανὸν νὰ ἐσχηματίσθωσαν ἐκ τῶν κυρίων ὀνομάτων τῶν ἐπικρατησασῶν ἐν αὐτοῖς οἰκογενειῶν [ἐνθ' πρῶτοι αὐτοὶ κατήκισαν τοὺς τόπους] ὡς π.χ. Ἀπεργάδος κατοικούμενον καὶ νῦν ἀπὸ πλεοναζούσας οἰκογενεῖας Ἀπεργήδων»· μετὰ πέντε δὲ ὁρθὰς εἰκασίας ὁ Γεωργαντόπουλος ἐπιλέγει «τινῶν δὲ προβληματικῇ καὶ μάλιστα τῶν εἰς ἄδος καὶ ἄρος ληγόντων, ὡς *Τζάδος*, *Φαλατάδος*, *Καρκάδος*, *Κικιάδος*, *Μουδάδος*, Ἀρνάδος, *Κουμάρος*, *Καθλικιάδος*, *Ταραμπάδος*, *Τριαντάδος*, *Μπερδεμιάδος*, *Καράδος* καὶ τὰ παρόμοια».

Ὁ Χατζιδάκις (ἐνθ' ἄνωτ.) ἐδίδαξεν, ὅτι «ἐν πᾶσι τούτοις ἡ γενικὴ πληθυντικὴ εἰς -άδων, λ.χ. εἰς τῶν *Καραβάδων*, τῶν *Μαχαιράδων*, ἀφοῦ σὺν τῷ χρόνῳ ἐλησμονήθησαν οἱ κτήτορες *Καραβάδες*, *Μαχαιράδες* ἐξελήφθη ὑπὸ τῶν λαλούντων ὡς ἐνικὴ αἰτιατικὴ εἰς τὸν *Καραβάδον*, (τὸν) *Μαχαιράδον*, ἐντεῦθεν ἐλέχθη ὁ *Καραβάδος* κατ' ἀρσενικὸν γένος ἢ τὸ *Μαχαιράδον*».

Ἐν Τήνῳ πάντα ἐγένοντο ἀρσενικά, εὐτυχῶς δὲ ἐγγράφα καὶ Τηνιακά, πρὸ πάντων ὅσα ἐδημοσίευσεν ὁ ἀείμνηστος Δρόσος, καὶ ἄλλα ἄλλοθεν, καθιστῶσι γνωστάς τὰς οἰκογενεῖας, ἐξ ὧν ὠνομάσθησαν αἱ κῶμαι, καὶ ἐπιτρέπουν νὰ ἐρμηνεύσωμεν καὶ τὰ ὀνόματα ἐκείνων, ὅσων τὴν ἀρχὴν ἐθεώρει «προβληματικὴν» ὁ Γεωργαντόπουλος.

Τὰ ἐπώνυμα ταῦτα βεβαίως δὲν εἶναι περιδοξα, πολλὰ δὲ εἶναι φραγκικά. Τινὰ τούτων ὅμως συνδέονται πρὸς τὴν ἱστορίαν τῆς Τήνου καὶ τῶν λοιπῶν νήσων· ἐξεταζόμενα δὲ μετὰ προσοχῆς, ὁποῖαν μόνον οἱ Ἑπτανήσιοι κατέβαλαν μέχρι τοῦδε, παρέχουν πολὺ παρήγορον διδάγμα· ὅτι αἱ μικραὶ αὗται φωλαὶ εἶχαν τόσον Ἑλληνικὴν ψυχὴν, ὥστε ἀντὶ νὰ ὑποστοῦν τὴν ἐπίδρασιν τῶν ξένων κυριάρχων, οἱ ὅποιοι ἐχρόνισαν ἐπ' αὐτῶν, ἐξηλλήνισαν αὐταὶ τοὺς ἀπογόνους των καὶ μετέδωσαν εἰς πάντας τὴν γλῶσσαν καὶ εἰς πολλοὺς καὶ θρησκείαν καὶ συνείδησιν ἐθνικὴν· κατὰ δὲ τὴν ἀξιοθαύμαστον ταύτην ἐμμονὴν οὐδεμία ἄλλη νῆσος ὑπερβαίνει τὴν μικρὰν Τήνον, ἢ ὁποία ἐκ τοῦ οἴκου τῶν Ghisi, τοῦ κυριαρχήσαντος αὐτῆς ἀπὸ τοῦ 1204 — 1390, ἀνέδειξε τὸν ἐλληνικώτατον καὶ διαπρεπέστατον τῶν νέων Ἑλλήνων ζωγράφων, τὸν Νικόλαον Γύζην.

Θὰ ἐρμηνεύσω λοιπὸν κατ' ἀλφαθητικὴν σειρὰν τὰ κυριώνυμα χωρία.

Ὁ Ἀζάδος ἐλέγετο ἄλλοτε *Ναζάδος*, ἀλλὰ τῇ 1715 δὲν κατελέγετο εἰς «τὰ κυριώτερα χωρία» (βλ. Γεωργαντοπούλου σ. 239). Ὁ Δρόσος (σ. 18) διηγεῖται «ὁ

Κάρολος Νάζος καταγόμενος ἔκ τινος πολυχνίου . . Ναζάδος ὀνομαζομένου», δημοσιεύει δὲ (σ. 438) ἔγγραφον τοῦ 1807, ἕπερ ὑπογράφει ὁ «Νικόλαος Νάζος» καὶ ἄλλο τοῦ 1779 (σ. 283), ἕπερ ὑπογράφει ὁ «X'». Μάρκος Νάζος». Ὁ τραπεζίτικὸς οἶκος Nasi ἦτο Ἰουδαϊκὸς (βλ. *Müller - Λάμπρου*, τόμ. Β' σ. 422 καὶ *W. Miller*, *Essays on the Latin Orient*, Cambridge, 1921 σ. 174), μονογραφίαν δὲ περὶ τοῦ καταλαβόντος Δουκάτον τῆς Νάξου Don Jeseeph Nasi, Herzog von Naxos ἐδημοσίευσεν ὁ M. A. Levy, ἐν Breslau 1859.

Ὁ Ἀπεργάδος «κατοικοῦμενος καὶ νῦν ἀπὸ πλεοναζούσας οἰκογενείας Ἀπεργιδων» εἶχε συνοικισθῇ παρ' αὐτῶν ἄγνωστον πότε· ἔγγραφον τοῦ 1806 ὑπογράφει ἔκ Φαλαττάδου ὁ «Π(απᾶ) Νικόλαος Ἀπεργης» (Δρόσου σ. 304). Ἄλλο τοῦ αὐτοῦ ἔτους ὁ «Γιαννάκης Ἀπεργης» (σ. 343 καὶ 434). Ἄλλο τοῦ αὐτοῦ ἔτους ὁ «X'». Γιάννης Ἀπεργης» (σ. 394) καὶ ἄλλο τοῦ 1807 ὁ «Ἀντώνιος Ἀπεργης» (σ. 438). Ἡ οἰκογένεια μαρτυρεῖται καὶ παλαιότερον ἐν Ζακύνθῳ. Τὸ ὑπὸ Λ. Χ. Ζώη «Λεξικὸν φιλολογικὸν καὶ ἱστορικὸν Ζακύνθου» σ. 80 λέγει «Ἀπεργη οἶκ. ἐν Ζακύνθ. (1740)».

Ὁ Ἀρνάδος ἀρχικῶς ἦτο τῶν Ἀρνάδων, ἦτοι τῶν ἀπογόνων τοῦ Ἀρνᾶ. Τ' Ἀρνᾶ ὑπάρχει κώμη καὶ ἐν Ἀνδρῳ, ὁρθῶς δὲ ὁ καθηγητὴς κ. Πεζόπουλος (ἐν τῇ Ἀνδριακῇ Ἡμερολογίῳ τοῦ 1927 καὶ ἰδ. τεύχους σ. 12) εἶκασεν ὅτι Ἀρνᾶς ἦτο ἄνθρωπος, ὡς ὁ Προδατᾶς. Ἀρνᾶς ὀνομάζεται καὶ ἡ Ἀν. κορυφὴ τοῦ ὄρους Ἀραχναίου παρὰ τὴν Ἐπίδαυρον (βλ. Ἀντ. Μηλιαράκη Γεωγραφία . . τοῦ νομοῦ Ἀργολίδος καὶ Κορινθίας, ἐν Ἀθ. 1886 σ. 65) εὐστόχως δὲ ὁ κ. Οὐίλλιαμ Μίλλερ ἐσχέτισε τὸ τοπωνύμιον ἐκεῖνο πρὸς τὸν Καταλώνιον Ἀρνᾶν (Ἱστορία τῆς Φραγκοκρατίας τόμ. Β' σ. 187). Οὗτος ἦτο θεῖος τοῦ δυνάστου τῆς Αἰγίνης Ἀντωνέλλου Κασπένα, τὸν ὁποῖον, ἀποθανόντα τῇ 1451, διεδέχθη ὡς rettore τῆς Αἰγίνης ὑποκείμενος εἰς τὰς βενετικὰς ἀρχὰς τῆς Ναυπλίας. Καὶ ὁ υἱὸς του Ἀλιότος τῇ 1537 ἐδοθήθη τὴν Βενετίαν κατὰ τῶν Τούρκων, ὁ δὲ τελευταῖος τοῦ ἀπόγονος ἀπέθανεν ἐν Βενετίᾳ τῇ 1648 (πρβ. Karl Hopf, *Geschichte von Karystos auf Euboea...* (1853) σ. 37 «Arna de Caopena»). Οὐδὲν ἄπορον ὅτι μερικοὶ ἀπόγονοι τοῦ ἰσχυροῦ ἐκείνου Καταλώνιου παρέμειναν καὶ εἰς τὴν Τήνον.

Ὁ Βλασάδος εἶναι συνοικία τοῦ Φαλαττάδου, οἰκογένεια δὲ φέρουσα ὡς ἐπώνυμον τὸ Βλάσις (ἦτοι Βλάσιος), ὑπάρχει ἐκεῖ μέχρι τοῦδε (κατὰ πληροφoρίας τοῦ προέδρου τῆς κοινότητος Τήνου κ. Α. Λαγουροῦ).

Ὁ Καλουμινάδος σήμερον ἀποτελεῖται ἀπὸ ἓν ἢ δύο σπίτια, ἀλλ' οἰκογένεια Καλούμενοι εἶναι παλαιά, ὑπάρχουν δὲ μέχρι τοῦδε ἀπόγονοι καὶ ὀρθόδοξοι καὶ καθολικοί. Ἀναφορὰν πρὸς τὸν Μουσταφᾶ ἀγᾶν τῆς 30 Ἰαν. 1809 ὑπογράφει ὁ «Μάρκος Καλούμενος» (Δρόσου σ. 469), ἀρχαιότερον δ' ἔγγραφον τῶν Ἑλλήνων κληρικῶν τοῦ 1614 ὑπογράφει καὶ ὁ «παπᾶ Μητροφάνης Καλικύμενος» (σ. 253).

Ὁ *Κτι(ι)κάδος* φαίνεται αἶνιγμα ἕνεκα τῆς τοπικῆς προφορᾶς. Προφανῶς ἐπειδὴ δὲν προφέρεται *Χτικάδος*, κάποιος φθόγγος ἔπесе μεταξὺ τοῦ *Κ* καὶ τοῦ *τ*. Ἀλλὰ ποῖος; Ὁ *Μαυρομαρᾶς* (σ. 35) γράφει *Κατοικάδος*, ἄλλοτε δ' ἐγράφετο *Κουτικάδος*. Ἀλλὰ πιθανώτερον φαίνεται ὅτι, ὅπως τὸ *χρ(υ)σὸ* προφέρεται (*χσὸ*) *κσὸ*, πεσόντος τοῦ *ρι*, τοις τοιςτρόπως καὶ τὸ *Κ'τικάδος* ἦτο *Κ(ρη)τικάδος*, δηλ. ἀνῆκεν εἰς *Κρητικούς*. Διότι ὅχι μόνον γινώσκομεν ὅτι ἐπὶ Ἑνετοκρατίας πολλοὶ Κρήτες ἐγκατεστάθησαν εἰς τὴν Τήνον, ἀλλὰ καὶ ἔγγραφον τοῦ 1807 (Δρόσου σ. 435) ὑπογράφει ἐκ *Κουτικάδου* ὁ *Νικόλαος Κρητικός*, δηλαδή τοῦ ἐπωνύμου διετηρεῖτο κατὰ παράδοσιν ἢ γραφῇ. Ἄλλο ἔγγραφον τοῦ 1806 ὑπογράφει ὁ «Π(απᾶ) Ἰωάννης Κρητικός» (σ. 303) καὶ ἄλλο ὁ «Ρενιέρης Κρητικός» (σ. 469). Σημειωτέον ὅτι εἰς τὴν Ἑρμούπολιν ὑπάρχει καὶ ἐπώνυμον *Κρητίας*.

Ὁ *Λιβαντάδος*, 2 — 3 σπίτια, πάντως ἀνῆκεν εἰς τὴν καὶ νῦν καθ' ὅλην τὴν νῆσον γνωστὴν οἰκογένειαν *Λιβαντῆ*, δηλ. *Levantin*. Ἐγγραφα τοῦ 1806 καὶ 1807 ὑπογράφει ὁ «Π(απᾶ) Νικόλαος Λεβαντῆς» (Δρόσου σ. 304 καὶ 438).

Ὁ *Μαμμάδος* θ' ἀνῆκεν εἰς τὴν καὶ νῦν ἀνά τὰς *Κυκλάδας* (ἐν τῇ Ἄνω Σύρῳ) καὶ ἐν Πάτραις γνωστὴν οἰκογένειαν τῶν *Μάμμων*. Καὶ τὸ λεξικὸν τοῦ *Ζώη* σ. 564 μνημονεύει «*Μάμ(μ)ου οἰκ. ἐν Ζακ. (1818)*». Εἰς τὸν οἶκον τοῦτον ἀνῆκε πιθανῶς καὶ ὁ Μέμμος «*ραίκτωρ τῆς Σκιαθοῦ*» (βλ. *Μίλλερ-Λάμπρου, Ἱστορία τῆς Φραγκοκρατίας Β'* σ. 148).

Καὶ ἡ τοποθεσία *Μαστρομαρκάδος* θ' ἀνῆκεν εἰς ἀπογόνους *Μαστρομάρκου* καὶ ὁ *Μικράδος* εἰς κληρονόμους ἀνθρώπου, γνωριζομένου ὡς *Μικροῦ*.

Καὶ ὁ *Μπίναρδάδος* ἀνῆκεν εἰς οἰκογένειαν *Μπενάρδου* ἢ *Μπεναρδῆ*. Τὸ ὄνομα *Μπενάρδος* (*Bernardo*) εἶναι τῶν πολλῶν φραγκικῶν βαπτιστικῶν, ὅσα κατήντησαν ἐπώνυμα¹ ἀπέδαλε δὲ βραδύτερον τὸ πρῶτον ρ κατ' ἀνομοίωσιν. Οὕτως ἐπὶ τηνιακοῦ ἐγγράφου τοῦ 1614 (Δρόσου σ. 257) μνημονεύεται ὁ «*Βερνάρδος Ρογγιέρ*» ὑπογράφει δὲ ὁ «*Μπερνάρδος Ρώτας*»· ἐπὶ ἐγγράφου τοῦ 1779 (σ. 283) «ὁ *Μπερνάρδος Στογιάννης*». *Μπερνάρδος Σαγρέδος* ἐκαλεῖτο ὁ δυνάστης τῆς Πάρου (*Μίλλερ-Λάμπρου, Β'* 407). «*Μπερνάρδος Μάκωλας* ἦτο Ἀθηναῖος εὐγενῆς κατὰ τὰ τέλη τοῦ 17ου αἰῶνος. «*Ἀργυρὸς Μπεναρδῆς*» (ἄνευ ρ) ἐκαλεῖτο ὁ Ἀθηναῖος διδάσκαλος, περὶ οὗ ἔγραψε μονογραφίαν ὁ μακαρίτης Π. Γ. Ζερλέντης, *Ἀργυρὸς Βερναρδῆς ὁ Ἀθηναῖος* (1654 — 1720) ἐν Ἀθήναις 1921 (βλ. σ. 24). Περαιτέρα τοῦ ἐπωνύμου

¹ Τοιαῦτα εἶναι Ἀλμπερτῆς (*Albertino*) ἢ *Μπέριος*, *Βαλιάνος* (*Valian*) *Γάσπαρις* (*Gaspari*) *Κοραῖς* (*Coradino*) *Λιμπέρις* (*Liberius*) *Λινάρδος* (*Le(o)nardo*) *Μαρκαντιώνης* (*Marcantonio*) Ὀλιβιέρους (*Olivier*) *Ρεμόντος* ἢ *Ρεμουῆδος* (*Raymond*) *Ρενιέρης* (*Renier*) *Φραγκούλης* ἢ *Φραγκούδης* (ὑποκοριστικὸν τοῦ *Francisco*). Περὶ τούτων θὰ διαλάβωμεν ἄλλοτε. (βλ. καὶ Ἀ. Σιγάλα *Συρίων βαπτιστικά, ἐν Λεξικογραφικῇ Ἀρχεῖφ τόμ. στ' (1923) σ. 160*).

ἀνομοιώσις ἐν Τήνῳ εἶναι τὸ Μενάρδος, (πρβ. τὴ Μ Πεντέλη - τὴ μ Μεντέλη) ὄνομα οἰκογενείας, γραφόμενον οὕτως ὑπὸ τοῦ ἰδρυτοῦ τοῦ ἐν τῇ πόλει ὀρθοδόξου ναοῦ τοῦ ἁγίου Ἐλευθερίου ΚΥΡ ΓΙΑΝΟΥΛΗ (1800 ΜΑΡΤ. 1) ΜΕΝΑΡΔΟΥ καὶ τοῦ «Ῥανέρη Σίμου Μενάρδου». Τηνιακὴ δὲ προφορὰ τοῦ εἰς εἶναι τὸ Μηνάρδος ἢ Μινάρδος, ὡς ἐγράφεοντο ἄλλοι Τήνιοι (βλ. Δρόσου σ. 304, 333, 453 κτλ.)

Αἰνίγμα εἶναι τὸ ὄνομα Μπερδιμιάδος ἢ Μπερδιμιάρως (διὰ ρ) ὅπερ καὶ σήμερον μπερδεύει τοὺς Τηνίους. Ἀλλὰ δὲν εἶναι ἀπίθανον ὅτι ἡ κώμη ἔλαβε τὴν ἀρχὴν ἐκ τοῦ οἴκου τῶ Μ Περπινιάδων. Τὸ ἐπώνυμον Περπινιάς, σφριζόμενον μέχρι σήμερον ὑπὸ ὀρθοδόξου οἰκογενείας, μαρτυρεῖται ὅτι ἔφερεν ὁ Λατίνος ἐπίσκοπος Τήνου Γεώργιος Περπινιάς, τὸν ὁποῖον δι' ἐγγράφου τῆς 14 Ἰουλίου 1614 διεκήρυξαν οἱ κάτοικοι ὅλης τῆς νήσου ὡς εὐεργέτην (βλ. Δρόσου σ. 254) καὶ ὁ Πασχάλης Περπινιάς (Perpignias) ὁ κατὰ τὰ 1715 διαπραγματευθεὶς τὴν εἰς τοὺς Τούρκους παράδοσιν τῆς νήσου (βλ. Γεωργαντοπ. σ. 110). Περπινιάδες ὑπάρχουν καὶ ἐν Κρήτῃ.

Καὶ ὁ Μουδενάδος ἦτο συνοικισμὸς ἀπογόνων ἐνὸς Μόδενα, ὅπερ λέγεται καὶ σήμερον ὡς ὑποκοριστικὸν τοῦ Μόδεστος. Ἐγγραφον τοῦ 1807 Μαΐου 13, ἐν τῇ χώρᾳ τοῦ Ἁγίου Νικολάου, ὑπογράφει ὁ «Μόδενας Περπινιάς» (Δρόσου σ. 438).

Ὁ Σγαλάδος ἔρημος ἤδη συνοικισμὸς Β. τοῦ Κρόκου (Μαυρομαρᾶ σ. 31, Γεωργαντοπούλου σ. 154—5) ἀνῆκε βεβαίως εἰς γόνους τοῦ οἴκου, τοῦ γραφομένου Τσιγάλα ἢ Σιγάλα ἢ Δεικιγάλα, ἦτοι Cigalla. Μεταξὺ τῶν ἐπιτρόπων τῆς Εὐαγγελιστρίας τῶν ἐτῶν 1866 ἦτο καὶ ὁ Ν. Σιγάλας.

Σκαλάδος ὠνομάζετο ἄλλος μικρὸς συνοικισμὸς τὸν ὁποῖον ὁ Δρόσος γράφει «Τζικαλάδον» (σ. 43) δηλαδὴ Τσουκαλάδων. Τὸ ἐπώνυμον τοῦτο, Τσουκαλάς, ἦτοι κατασκευαστῆς τσουκαλιῶν, χυτρῶν (βλ. Κοραΐ, Ἄτακτα τόμ. Β' σ. 351) ἔφεραν καὶ οἰκογένειαι τῶν Ἰονίων νήσων· ὁ Ζώης ἀναφέρει οἰκογενείας καὶ τῆς πόλεως καὶ τῶν κωμῶν τῆς Ζακύνθου, μίαν ἐλθοῦσαν ἐκ Κερκύρας (1506) καὶ ἐτέραν ἐκ Κεφαλληνίας (1531), ἐπιλέγει δὲ «ὑπάρχει καὶ τοποθεσία εἰς περιοχὴν χωρίου Γερακκίου (Συμβολ. πράξις 1678)».

Καὶ ὁ Τζάδος ἦτο συνοικισμὸς γόνων βενετικοῦ ἀρχικῶς οἴκου, ὅστις ἐλέγετο Zen, ἀλλ' ἐνωρὶς εἶχεν ἐξελληνισθῇ ἐν Κρήτῃ. Ἐπὶ κόπιας τοῦ 1632 Φεβρ. 15 ἦν ἐδημοσίευσεν ὁ κ. Στέφ. Ξανθουδίδης ἐν Χριστιανικῇ Κρήτῃ Α' (1912) σ. 157 μνημονεύεται «ὁ δάσκαλος κὺρ μμανουήλ τζές» καὶ ὁ πατέρας του «ποτέ δάσκαλος κὺρ γεώργης τζές». Ἐν Τήνῳ ἐγγραφον τοῦ 1809 ὑπογράφει ὡς κάτοικος Μέσης ὁ «Ματθαῖος Τζές» (Δρόσου σ. 471) μεταξὺ δὲ τῶν ἐπιτρόπων τῆς Εὐαγγελιστρίας κατὰ τὰ 1857 ἦτο καὶ ὁ «Φραντζέσκος Τζές» (Γεωργαντοπούλου σ. 153).

Ὁ Φαλαττάδος, εἶναι, νομίζω, προφορὰ τῶν Βλαττάδων, ὡς λέγεται καὶ Βαλάσης ἀντὶ Βλάσις. Τὸ ὄνομα βλαττιάς ἐσήμαινε τὸν κατασκευάζοντα βλάτιας (Λατινι-

στι blatta) ἢ βλατιία, ἤτοι μεταξωτὰ πορφυρᾶ ὑφάσματα (Κ. Πορφυρογεννήτου περὶ τῆς βασιλ. τάξεως σ. 12, 20 Βόν.) ἐν Κωνσταντινουπόλει δὲ ὑπῆρχε καὶ βλαιτοπιώλιον (βλ. Κ. Ἀμαντον ἐν Ἀθηνᾶς τόμ. ΚΓ' (1911) σ. 483) ὑπῆρχον δὲ συντεχνίαι κατασκευαστῶν τοιούτων πολυτελῶν ἐνδυμάτων καὶ ὑποδημάτων. Βλαττάδες ἦσαν καὶ οἱ κτίσται τῆς παρὰ τὴν Θεσσαλονίκην «Μονῆς τῶν Βλατταίων». Σημειωτέον ὅτι ὁ Φαλαττάδος εἶναι τὸ μόνον βυρσοδεφικὸν χωρίον τῆς Τήνου.

Καὶ ὁ ἔρημος ἤδη Φιλιππάδος ἦσαν οἰκήματα Φιλίππων, ὑπάρχει δὲ καὶ σήμερον γνωστὴ οἰκογένεια Φιλίππιδη, καταγομένη ἐκεῖθεν. Τὸ -ίδης εἶναι τοῦ ιθ' αἰῶνος.

Τέλος ὁ Χαντζιράδος ἐξ ἅπαντος ἀρχικῶς ἦτο συνοικισμὸς τῆς καὶ νῦν ὑπαρχούσης οἰκογενείας Χαντζίρη· ἔγγραφον τοῦ 1807 ὑπογράφει ἐκ τῆς κώμης ἐκεῖνης ὁ «Βασίλειος Χαντζίρης» (βλ. Δρόσου σ. 452).

Οὕτω λοιπὸν ὠνομάσθησαν ἐξ οἰκογενειῶν τάνωτέρω χωρία τῆς Τήνου, ἀσφαῖ δὲ εἰσέτι καὶ δεόμενα νέας ἐξετάσεως ἀπομένουν ὁ Καρχάδος, ὁ Κουμινάδος, ὁ Μουδάδος, ὁ Δαραδάδος καὶ ὁ συνοικισμὸς Σιδιράδος. Ἐπίσης ἐξεταστέος καὶ ὁ Καθλικάδος, λεγόμενος καὶ Καθλικάρος καὶ ὁ Τριαντάρος.

Ἀλλ' ἡμέσως ἐγείρεται μία γραμματικὴ ἀπορία· πῶς ἐσχηματίσθησαν τοιαῦται γενικά; πῶς δηλ. ἐλέγετο π. χ. τῶν Ναζάδων καὶ ὄχι τῶν Νάζων, τῶν Ἀπεργάδων καὶ ὄχι τῶν Ἀπέργηδων, τῶν Καλουμενάδων καὶ ὄχι τῶν Καλουμένων, τῶν Κτικάδων καὶ ὄχι τῶν Κρητικῶν, τῶν Μαμμάδων καὶ ὄχι τῶν Μάμμων, τῶν Τζάδων καὶ ὄχι τῶν Τζέδων, τῶν Χαντζιράδων καὶ ὄχι τῶν Χαντζίριδων;

Περὶ τούτου θὰ ἡδυνάμεθα νὰ εἰκάσωμεν ὅτι προηγήθησαν τὰ εἰς -άδος παλαιότερα λ. χ. ὁ Βλατιάδος καὶ ὁ Σ(ι)γαλάδος, καὶ κατόπιν ἠκολούθησαν τὰ λοιπὰ. Ἀλλὰ τὸ ζήτημα λύει καὶ πάλιν ἀσφαλέστερον ὁ παραλληλισμὸς τῶν ὀνομάτων τούτων, πρὸς τὰ τοπωνύμια ἄλλων νήσων πλὴν τῶν ἀνωτέρω μνημονευθέντων Ναξιακῶν Γαλανάδος ἀντὶ τῶν Γαλανῶν καὶ Γληνάδος ἀντὶ τῶν Γληνῶν.

Καὶ τῆς Κερκύρας τὰ $\frac{4}{5}$ τῶν ὀνομάτων τῶν κωμῶν εἶναι κυριώνυμα, ἀλλ' ἐκεῖ ἐπεκράτησεν ὄχι ἡ γενική, ἀλλ' ἡ ὀνομαστική καὶ αἰτιατική, λήγουσαι εἰς -άδες. Καὶ ἐκεῖ λοιπὸν λέγεται ὄχι Ἀσπιῶτες ἀλλὰ Ἀσπιωτάδες, ὄχι Μανιάτες ἀλλὰ Μανιατάδες, ὄχι Ἀργυροὶ ἀλλὰ Ἀργυράδες, ὄχι Ἀρμένηδες ἀλλὰ Ἀρμενάδες, ὄχι Γιάννηδες ἀλλὰ Γιαννάδες, ὄχι Κυπριανοὶ ἀλλὰ Κυπριανάδες, ὄχι Μακοῆδες ἀλλὰ Μακράδες, ὄχι Σγουροὶ ἀλλὰ Σγουράδες κτλ.

Ὅμοιως εἰς τὰ Κύθηρα, ὅπου ἐκ τῶν 92 χωρίων τὰ 31 λήγουν εἰς -άνικα, ὑπάρχει κώμη Ἀλεξανδράδες ἀντὶ Ἀλέξανδροι.

Εἰς δὲ τὴν Κεφαλληνίαν, ὅπου καὶ πάλιν τὰ πλεῖστα τῶν χωρίων, λήγοντα εἰς -ᾶτα εἶναι κυριώνυμα, γίνεται διάκρισις μεταξὺ τῶν ἀπογόνων τῶν οἰκῶν ἀπὸ τῶν λοιπῶν κατοίκων. Οὕτως εἰς τὰ Βαρτσαμᾶτα διακρίνονται οἱ φέροντες τὸ ἐπώνυμον

Βάρτσαμοι ἀπὸ τῶν λοιπῶν κατοίκων, τῶν Βαρτσαμάδων, εἰς τὰ Βλαχᾶτα οἱ Βλάχοι ἀπὸ τῶν Βλαχάδων, εἰς τὰ Βλαχουλάτα οἱ Βλαχούληδες ἀπὸ τῶν Βλαχουλάδων, εἰς τὰ Γερμενᾶτα οἱ Γερμενῆδες ἀπὸ τῶν Γερμενάδων, εἰς τὰ Δεδρινᾶτα οἱ Δεδρινοὶ ἀπὸ τῶν Δεδρινάδων, εἰς τὰ Καραδινᾶτα οἱ Καραδινοὶ ἀπὸ τῶν Καραδινάδων, εἰς τὰ Καρουσᾶτα οἱ Καροῦσοι ἀπὸ τῶν Καρουσάδων, εἰς τὰ Σαρλάτα οἱ Σάρλοι ἀπὸ τῶν Σαρλάδων, εἰς τὰ Σβορωνᾶτα οἱ Σβορωνοὶ ἀπὸ τῶν Σβορωνάδων κτλ. (βλ. Μενάρδου, Περὶ τῶν τοπικῶν ἐπιθέτων, ἐν Ἐπετηρίδι τῶν Βυζαντινῶν Σπουδῶν τόμ. Δ' (1927) σ.332).

Ἡ πληθώρα αὕτη τῶν κυριωνύμων χωρίων τῶν ὠραίων τούτων νήσων ἐκπλήσσει τοὺς μελετητὰς ἄλλων πολὺ μεγαλυτέρων, ὅπου σχετικῶς ὀλίγιστα εἶναι τοιαῦτα. Πάσας δὲ τὰς ἄλλας εἰς τὴν διατήρησιν τῶν παλαιῶν ὀνομάτων ὑπερβαίνουν αἱ μικρόταται, οἱ Παξοὶ καὶ οἱ Ἀντίπαξοι, ὅπου ἐκ τῶν 53 συνοικισμῶν οἱ 41 λήγουν εἰς -άτικα, Ἀπεργάτικα, Ἀργυράτικα, Βελιαντάτικα, Γιωργαντάτικα, Ζερβάτικα κτλ. δηλ. κτήματα τῶν δηλουμένων οἰκογενειῶν.

Ἀλλὰ καὶ τοῦτο ἔχει τὸν ἱστορικόν του λόγον. Τὰ πολλὰ κυριώνυμα χωρία τῆς Τήνου, τῆς Κερκύρας, τῆς Κεφαλληνίας, τῶν Κυθήρων, τῶν Παξῶν καὶ τῶν ἄλλων Ἰονίων καὶ Κυκλάδων, ὅπου σφύζονται τοιαῦτα, καὶ ἰδίως ὅπου διατηροῦνται καὶ οἰκογένηται ἐντὸς τῶν κωμῶν, εἶναι ἀψευδῆ μαρτύρια συνεχοῦς πρὸς τὴν ἰδιοκτησίαν σεβασμοῦ, δηλ. μονίμου τῶν νήσων τούτων πολιτισμοῦ.

ΣΥΛΛΥΠΗΤΗΡΙΑ ΓΡΑΜΜΑΤΑ

Ὁ κ. Κωνστ. Α. Κτενᾶς ἀνακοινοῖ, ὅτι ἔλαβεν ἐπιστολὴν ἐκ μέρους τοῦ καθηγητοῦ κ. Πέτρου Termier, Μέλους τοῦ Ἰνστιτούτου τῆς Γαλλίας καὶ διευθυντοῦ τῆς Ὑπηρεσίας τοῦ λεπτομεροῦς γεωλογικοῦ χάρτου, διὰ τῆς ὁποίας οὗτος ἐκφράζει πρὸς τὴν Ἀκαδημίαν Ἀθηνῶν τὰ συλλυπητήρια τῶν Γάλλων ἐπιστημόνων διὰ τὸν θάνατον τοῦ ἀειμνήστου Φωκίωνος Νέγρη.

ΚΑΤΑΘΕΣΙΣ ΣΥΓΓΡΑΜΜΑΤΟΣ

Ὁ κ. Κωνστ. Α. Κτενᾶς καταθέτει τὸ δεύτερον τεῦχος τοῦ περὶ τῆς ἐκρήξεως 1925 - 1926 τοῦ ἠφαιστείου τῶν Καμένων τῆς Σαντορίνης συγγράμματός του, ὑπὸ τὸν τίτλον: *L'éruption du volcan des Kaménis (Santorin) en 1925. — II* (μετὰ 9 εἰκόνων καὶ 12 πινάκων). Napoli, 1927. Τὸ πρῶτον τεῦχος κατετέθη ἤδη εἰς τὴν Ἀκαδημίαν κατὰ τὴν συνεδρίαν τῆς 3 Μαρτίου 1927.

Τὸ ἔργον αὐτὸ δημοσιεύεται κατόπιν προσκλήσεως τοῦ κ. Α. Lacroix, ἰσοβίου

γραμμάτως τῆς Ἀκαδημίας τῶν Ἐπιστημῶν τῶν Παρισίων, δαπάνη τῆς Union géodisque et géophysique internationale.

Εἰς τὸ δεύτερον τεῦχος περιλαμβάνονται καὶ αἱ συγκριτικαὶ παρατηρήσεις, τὰς ὁποίας ἔκαμεν ὁ συγγραφεὺς ἐντὸς τοῦ κρατῆρος τοῦ Βεζουβίου κατὰ Σεπτέμβριον 1926, καθὼς καὶ εἰς τὰ ἠφαίστεια τῆς Auvergne, πρὸς καλλιτέραν κατανόησιν τῶν φαινομένων τῆς Σαντορίνης.

ΑΝΑΚΟΙΝΩΣΕΙΣ ΜΗ ΜΕΛΩΝ

ASTROPHYSIQUE.—Sur la constitution de l'atmosphère solaire.

Note de MM. Seth B. Nicholson et Nicolas G. Perrakis. Présentée par M. D. Éginitis.

Il est établi qu'un grand nombre des éléments connus n'ont pu être rencontrés dans l'atmosphère solaire. Il est intéressant de chercher à se rendre compte si ces absences sont fortuites ou, au contraire, motivées par des raisons de structure atomique, et jusqu'à quel point. C'est là l'objet de la présente note.

Les potentiels critiques des divers éléments étant en relation avec l'apparition de leurs spectres, nous avons comparé la variation du potentiel d'ionisation en fonction du nombre atomique—relation antérieurement établie par l'un de nous¹—à la manière dont les divers éléments présents dans l'atmosphère solaire se succèdent par ordre croissant de nombre atomique.

Dans le graphique ci-dessous, seuls, les éléments représentés par des points entourés de cercles n'ont pu encore être rencontrés dans l'atmosphère solaire, d'après MM. Russel, Dugan et Stewart².

Si l'on examine ce graphique on s'aperçoit immédiatement que les éléments Ne, A, Kr, Xe et tous ceux dont la couche électronique externe est assez chargée d'électrons, F, Cl, Br, I, . . . , n'ont pas pu être rencontrés dans l'atmosphère solaire, tandis qu'au contraire l'existence d'éléments à structure assez éloignée du modèle attribué aux gaz inertes, Li, Na, K, Rb, . . . , paraît nettement établie³.

¹ N. Perrakis, Journal de Chimie-Physique, t. 24, 1927, p. 120. Voir aussi C. R. de l'Académie d'Athènes, 1927.

² Astronomy, 1927, p. 503.

³ Faisons remarquer que les éléments compris dans l'intervalle (N° 37, N° 46), dont les potentiels d'ionisation ne sont pas tous connus—doivent pourtant être tous du même ordre de grandeur—ont été tous rencontrés dans le Soleil, à l'exception de l'élément Ma.